

Petre Andrei's Pedagogy. Theoretical, Normative and Methodological Dimensions

[Pedagogia lui Petre Andrei.
Dimensiuni teoretice,
normative și metodologice]

Gabriela CRISTEA¹

¹ Conf.Univ.Dr, Universitatea
„Spiru Haret” din București
Departamentul pentru Pregătirea
Personalului Didactic

Abstract: The sociological work of Petre Andrei can be interpreted pedagogically from the historical and epistemological perspective. The sociological pedagogy of Petre Andrei reflects his quality as a scientist and professor and dignitary in the Ministry of Public Instruction, including as a minister (December 5, 1938 - July 6, 1940), involved in designing the Romanian education reform. From the historical perspective, Petre Andrei is framed as part of the current of the interwar Romanian sociological pedagogy, launched at the border between the 19th-20th century by Constantin Dimitrescu-Iași and Spiru Haret, continued by the "monographic school" initiated by Dimitrie Gusti. In Petre Andrei's conception, education and learning are subordinated to social goals, in order to adapt to the demands of the nation and of the regional and local community. They aim to: develop a democratic, practical and regional primary and secondary school; opening the education system to all social categories; promotion of the general function of the University which aims at "scientific research and science creation" based on which the spiritual and professional training of the students is ensured. From the epistemological perspective, Petre Andrei highlights: a) the specific study object - education as "everything" (just as sociology studies society as "all"; b) the relationship between sociology and pedagogy (as social science); c) the conceptual framework that is based on the education that has as a general function the formation of the social conscience of the trainee.

Keywords: *Pedagogy; normativity; methodology.*

How to cite: Cristea, G. (2019). Petre Andrei's Pedagogy. Theoretical, Normative and Methodological Dimensions. *Anuarul Universitatii “Petre Andrei” din Iasi, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie, 23, 43 – 56.* <https://doi.org/10.18662/upasw/26>

Opera sociologică a lui Petre Andrei poate fi interpretată pedagogic din perspectivă istorică și epistemologică. Cele două perspective contribuie la evidențierea locului pe care Petre Andrei îl ocupă în istoria pedagogiei românești interbelice și la fixarea reperelor epistemologice ale pedagogiei prin raportare la „conceptul de știință elaborat de Petre Andrei în cadrul demersurilor epistemologice susținute în majoritatea lucrărilor sale” (Andrei, 2010a: 5).

I. Locul lui Petre Andrei în istoria pedagogiei românești interbelice

În istoria pedagogiei românești interbelice, Petre Andrei (1891-1940) este încadrat în curentul pedagogiei sociologice, direcție inițiată de Constantin Dimitrescu-Iași, colaboratorul „ministrului școalelor”, Spiru Haret, implicat în proiectarea reformei învățământului românesc, la granița dintre secolele XIX-XX., direcție afirmată deplin, în secolul XX, prin Școala monografică de la București, condusă de Dimitrie Gusti (1880-1955). În spiritul pedagogiei sociologice, educația și instruirea sunt concepute ca activități formative subordonate unor scopuri sociale.

Pedagogia sociologică promovată de Petre Andrei este valorificată de acesta la nivel teoretic, dar și practic, de politică a educației. Petre Andrei este implicat, ca specialist, în conceperea reformei învățământului, în calitate de demnitar în Ministerul Instrucțiunii Publice, inclusiv ca ministru, în perioada 5 decembrie 1938 – 6 iulie 1940. Pedagogia sa de orientare sociologică are contribuții importante în elaborarea unor concepte pedagogice precum conceptul de educație și conceptul de universitate, valorificate în politica educației.

1. Educația în societatea modernă trebuie realizată prin organizarea unui sistem de învățământ adaptat la cerințele națiunii și ale comunității teritoriale. La bază este „școala primară care trebuie să fie democratică, practică, regională”. Școala primară democratică este cea care oferă copiilor de la orașe, dar și de la sate, „un minim de cunoștințe necesare pentru viață, fără a se crea condiții de inferioritate”. Școala practică se bazează pe activitate practică în ateliere și pe terenul agricol. Școala regională se organizează conform principiului educației prin muncă și pentru muncă, eficient pedagogic „numai dacă se ține seama de mediul geografic și economic în care trăiește copilul”

Școala secundară, deși rămâne „o școală pentru elite”, trebuie să ofere condiții pentru integrarea elevilor din toate mediile sociale „pentru o mai largă cuprindere a fiilor de țărani”. Adaptarea la cerințele economice,

impune dezvoltarea ramurii „învățământului tehnic-profesional” (elementar, secundar, superior) (Stanciu, 2006: 142-143).

Concepția despre educație și învățământ, elaborată de Petre Andrei în cadrul teoretic al unei pedagogii sociologice, este concentrată în studiul intitulat Instrucția publică (Andrei, 1936).

Funcția școlii este predominant socială. Ea nu constă doar în transmiterea valorilor culturale ale trecutului, ci vizează realizarea instituțională a școlii ca „factor principal în procesul de creare a noilor forme de viață”.

Finalitățile școlii sunt fundamentate cultural. Sub influența lui Gusti, Petre Andrei „consideră școala ca o simplă parte a statutului cultural”. Scopurile generale ale școlii sunt definite la nivel de „directive de politică a educației” determinate cultural: a) raportarea la „ideea de comunitate națională și de interes colectiv”; b) dezvoltarea unei școli primare și secundare democratice, practice și regionale; c) deschiderea sistemului de învățământ spre toate categoriile sociale prin „organizarea de Școli superioare țărănești și de Universități populare” (Albulescu, 2006: 434-435).

Principiile școlii sunt elaborate de Petre Andrei la nivel de repere socio-pedagogice: a) principiul democrației; b) principiul caracterului practic al școlii; c) principiul valorificării specificului regional; d) principiul politehniei.

2. Universitatea are ca „menire”, ca funcție generală, „cercetarea științifică și crearea științei care formează esența ei și îi justifică dreptul la existență”. Funcțiile principale sunt definite în termenii a „două ținte și anume formarea personalității spirituale a studentului și pregătirea pentru o profesie” de nivel superior.

Aceste funcții ale învățământului superior au un caracter obiectiv, impus de misiunea culturală a Universității, de rolul său asumat în dezvoltarea societății. Funcția generală este esențială în măsura în care susține asigurarea progresului în cercetarea științifică, după modelul „Universității germane cu veche tradiție academică și trecut glorios” (Andrei, 2010a: 17-18).

În condițiile societății moderne, interbelice, în ascensiune economică (prin industrializare) și politică (prin democrație), accentuarea funcției de „pregătire pentru o profesie” a dus la „scoborârea nivelului studiilor universitare”. De aceea, în plan pedagogic, funcțiile trebuie realizate în sens pozitiv prin scopurile elaborate, „anunțate mai înainte” ca „ținte” de urmat, aflate în strânsă legătură. Prioritar trebuie să rămână scopul complex, care susține fundamentul Universității, care vizează progresul științei în domeniul

reprezentat de fiecare facultate, de fiecare program de studii superioare. Acest scop complex nu trebuie pierdut prin reorientarea instituției spre un alt scop, considerat prioritar, în anumite circumstanțe istorice: „formarea de funcționari necesari statului”.

Raportarea Universității la scopul său complex, prioritar, permite și îndeplinirea celorlalte „două ținte”: formarea personalității spirituale a studentului și pregătirea pentru o profesie de nivel superior, necesară în toate sectoarele societății, în justiție, în învățământ, în medicină, în religie, în politică, în administrație, în economie etc.

Misiunea profesorului universitar este de a armoniza cele trei „ținte” pe fondul respectării integrale a „scopului complex” care asigură îndeplinirea funcției generale a Universității în sens pozitiv. Pentru orice profesor universitar, important este „de a prinde adevărul, de a descoperi forme noi ale realității, atrăgând cu dânsul pe acest drum și pe tinerii studenți”. Activitatea sa de predare, prin prelegeri și seminarii universitare, urmărește „realizarea creației științifice și a spiritualității care rămân pentru Universitate adevărate scopuri în sine”, subordonate funcției sale generale, cu caracter obiectiv, după demonstrația inițiată de un mare filozof german (Andrei, 2010a: 20).

Prin această orientare, profesorul va reuși să-l învețe pe student „a cerceta pe lângă legăturile materiale ale lucrurilor, înlănțuirea conceptuală a problemelor ceea ce constituie esența muncii științifice, respectând întotdeauna cu sfințenie obiectivitatea”. Calea propusă este cea care solicită „o clară demarcație între punerea unei probleme, cunoașterea faptelor și aprecierea lor”. Metoda trebuie să ducă studentul, dar și profesorul, la eliminarea oricărei tendințe de apreciere și judecată subiectivă, la toate facultățile, inclusiv la cele care propun studiul științelor sociale și politice (Andrei, 2010a: 19-22).

Prin îndeplinirea, în sens pozitiv, a funcției sale generale, tradusă în termeni de scop pedagogic complex, prioritar, Universitatea poate îndeplini un rol fundamental în orice societate. Un astfel de scop este evident, în mod special, atunci când, la nivel național sau universal, apare „criza culturii” care constă în: a) „o inversiunea a raporturilor dintre mijloacele și scopurile vieții”; b) „un dureros conflict între cultura subiectivă și cea obiectivă, între idealurile, aspirațiunile individului creator și produsele culturale create supuse acum unor aprecieri și norme inferioare”; c) „faptul că procesul de perfecționare a omului a rămas în urma perfecționării lucrurilor”, ceea ce constituie „o adevărată contradicție a culturii cu sine însăși” (Andrei, 2010c: 211-224).

Rezolvarea crizei culturii, în orice context istoric, depinde de „Sufletul unei Universități care este întotdeauna dragostea de știință (...) dezvoltată în genere, ca iubire umană”, realizată prin valori sociale și umane superioare, generale: a) cunoașterea adevărului pur; b) respectarea libertății academice – condiție absolută a științei „care este călăuzită numai de obiectivitate” (inclusiv în științele sociale și umane); c) învățarea sistematică, temeinică, „incomodă, conform unor idei, singura cale de acțiune conștientă, demnă de un intelectual” (Andrei, 2010c: 219-223).

3. Politica educației reprezintă un domeniu în care Petre Andrei a avut contribuții importante, în calitate de subsecretar de stat la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor (în mandatul ministrului Dimitrie Gusti, 1932-1933) și de ministru al Instrucțiunii publice între 5 decembrie 1938 – 6 iulie 1940 (Cristea: 270-273).

Concepția despre politica educației este expusă în studiul „Politica culturală a noului stat român”, publicată, în cartea lui Dimitrie Gusti, Un an de activitate la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, 1932-1933, (București, 1934: 596-605). Acest studiu reflectă viziunea lui Petre Andrei despre reforma școlii, „o reformă a culturii și a mentalității omului” necesară pentru rezolvarea crizei culturii care „constă în faptul că omul creator al tuturor valorilor existente a ajuns să fie stăpânit de propriile sale creațiuni”. Soluția propusă implică răspunderea socială a statului cultural care are ca „țintă marea unitatea culturală și spirituală a tuturor provinciilor românești”. Cultura devine „un scop pentru orice om indiferent de clasa socială din care face parte”, scop general realizabil prin școala care „trebuie să arate valoarea omului muncitor”, asigurând astfel, „selecția valorilor în conducerea statului (Cristea 2001: 271).

Reforma școlii, proiectată în spiritul pedagogiei sociologice, are în vedere întreg sistemul de învățământ. În cadrul ei, rolul social determinant revine școlii primare, „școală de bază care, în primul rând, trebuie să fie o școală unitară”, care oferă tuturor „un minimum cultural, același pentru copilul de țaran și copilul de orășean”. Calitatea ei depinde de politica educației care trebuie să proiecteze „o școală supusă descentralizării și regionalismului” nu birocratismului central. Învățătorul, format în Școala normală, „trebuie să aibă o perfectă cunoștință a mediului și apoi să stăpânească foarte bine cunoștințele bogate și variate” de specialitate și de pedagogie (Andrei, 1934: 599; 604-605).

Ca ministru al Instrucțiunii Publice (5 decembrie 1938-6 iulie 1940), Petre Andrei are două inițiative legislative care urmăresc perfecționarea sistemului de învățământ, abordat sociologic ca „un tot”:

1. Legea pentru învățământul primar și normal (26 iunie, 1939) vizează creșterea calității învățământului primar ca bază pentru învățământul secundar, dependentă de calitatea învățătorilor formați în „Școala normală”. Planul de învățământ urmărește realizarea unui echilibru pedagogic între „programa minimală” și cea adaptabilă la situații particulare, realizată pe „unități de viață”, dependente de condițiile sociale regionale și locale.

2. Decretul-Lege pentru învățământul secundar teoretic (3 noiembrie 1939) are în vedere creșterea calității acestei trepte școlare intermediară între învățământul primar și învățământul universitar. Sunt propuse soluții care stimulează democratizarea sistemului: a) deschiderea spre „școlile tehnice”; b) perfecționarea bacalaureatului; c) organizarea de licee-model, apte să ofere învățământului superior absolvenți de calitate (Cristea, 2001: 273). În acest fel, universitățile își pot îndeplini funcția lor generală, rolul lor social superior, care, în contextul societății românești interbelice presupune transformarea lor instituțională în „centre de acțiune științifică și culturală” (Bârsănescu, 1937; 2003).

Concepția despre conducerea sistemului de învățământ, proiectată de Petre Andrei, corespunde viziunii sale democratice, argumentată teoretic, la nivel de pedagogie sociologică.

Sistemul de învățământ este o parte importantă a unei politici educaționale naționale, coordonată de stat (Ministerul de Instrucție Publică) care stabilește direcțiile principale de acțiune, la nivel de: a) politică a educației; b) politică a creației culturale; c) politică a propagării culturale. În această perspectivă, sistemul de învățământ, ca factor important al educației naționale, are un caracter deschis, incluzând, pe lângă cele trei niveluri consacrate istoric (învățământul primar – secundar / gimnazial și liceal – superior / universitar) și instituții organizate nonformal (școlile superioare țărânești și universitățile populare) (Petre Andrei, Instrucția publică, București, 1936).

O astfel de concepție democratică modernă valorifică principiul separării puterilor în contextul specific sistemului de învățământ. La nivel de conducere de vârf, al Ministerului de instrucție Publică, Petre Andrei are în vedere două categorii de Organisme de conducere: 1) Organisme Pedagogice: Consiliul pedagogic central; Oficiul central de studii și statistică; Consiliul inspectorilor școlari generali; Consiliul permanent; 2) Organisme Administrative – Direcții și Servicii care aplică liniile strategice de acțiune elaborate la nivel de politică educațională națională, transpuse în plan general și teritorial în acord cu principiul raționalizării economice și cu principiul

colaborării dintre factorul politic și factorul cultural (pedagogic, profesional, tehnic etc.) (Cristea, 2001: 273).

Analiza istorică a operei pedagogice a lui Petre Andrei constituie o provocare academică specială. Ea trebuie asumată inclusiv prin elaborarea unor teze de doctorat în specialitatea științele educației. În această perspectivă semnalăm lucrarea „Relația dintre sociologie și pedagogie în viziunea lui Petre Andrei (autor Simona-Gabriela Ciucă), care are la bază o teză de dr. în științele educației, coordonată de prof.univ.dr. emerit Viorel Nicolescu, de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București (Ciucă, 2011). În Prefața cărții, publicată în cadrul Colecției „Istoria gândirii pedagogice”, coordonatorul tezei evidențiază faptul că „opera lui Petre Andrei face parte dintr-o categorie de valori confirmată de-a lungul timpului”. În acest context axiologic special „o recitare, o nouă hermeneutică a operei este oricând binevenită, un sâmbure obscur rămânând mereu de pus în lumină” prin cercetare istorică autentică, bazată pe interpretare sincronică-diacronică (Nicolescu, 2011: 7).

O astfel de abordare creează premisele necesare pentru elaborarea unei lucrări mai ample pe care intenționăm să o proiectăm în contextul instituțional și deontologic generat de Universitatea Petre Andrei din Iași care a publicat deja Opera Omnia a marelui sociolog, în ediție bilingvă, realizată de Cătălin Bordeianu și Doru Tompea, la editura Tipografia Moldova, Iași, 2010. Considerăm că opera sociologică a lui Petre Andrei, de mare valoare, teoretică, normativă și metodologică, solicită și o interpretare pedagogică specială. O avansăm deja în partea a II-a a studiului nostru, într-o variantă preliminară care anticipează realizarea unor noi interpretări istorice a operei lui Petre Andrei din perspectiva unor repere epistemologice valorificabile și la nivelul pedagogiei.

II. Repere epistemologice ale pedagogiei lui Petre Andrei

Aceste repere epistemologice pot fi fixate în raport de „metodologia sociologiei” („Das Probleme der Methode, Leipzig, 1927) care scoate în relief condițiile fundamentale care trebuie îndeplinite în orice știință, inclusiv în științele sociale (care includ sociologia, dar și pedagogia): „1) existența unui obiect propriu de cercetare sau a unui punct de vedere special; 2) găsirea de legi proprii pentru fenomene studiate; 3) întrebuițarea unor metode serioase” de cercetare (Petre Andrei, 2010a: 7). Cele trei repere conturează dimensiunea teoretică, normativă și metodologică a pedagogiei, care poate fi fixată epistemologic, valorificând, prin raționament analogic, demonstrația propusă de Petre Andrei la nivelul sociologiei.

1. *Dimensiunea teoretică a pedagogiei.* Poate fi demonstrată logic în măsura în care este precizat epistemologic: A) Obiectul de studiu specific pedagogiei; B) Raportul dintre pedagogie, ca știință specializată în studiul educației și alte științe socio-umane, preocupate de educație; C) Cadrul conceptual care permite analiza obiectului de studiu specific, educația, la nivel de maximă generalitate.

A. Obiectul de studiu specific pedagogiei este educația, realitate socială care nu exclude, ci presupune valorificarea resurselor psihologice existente la nivel de educator și de educat, de mediu educațional, de metode și mijloace de educație. Recunoașterea rolului psihologiei în explicarea obiectului de studiu specific al pedagogiei (educația) nu implică tratarea pedagogiei ca psihologie aplicată, tendință întreținută prin formula psihopedagogie, lansată la granița dintre secolele XIX-XX, forțată în mod anacronic până în prezent.

Educația reprezintă obiectul de studiu al pedagogiei în calitatea sa de realitate socială obiectivă (prin funcțiile sale generale) și subiectivă (prin scopurile generale și specifice propuse de educator, îndeplinite de educat, în mediu educațional adecvat, prin metode și mijloace de educație și de instruire adecvate).

Ca și sociologia, pedagogia studiază realitatea socială, obiectivă (prin funcțiile generale exercitate) și subiectivă (prin scopurile generale și specifice propuse de proiectanți). Educația ca realitate socială specifică (prin funcțiile și scopurile sale pedagogice) este abordată global (la fel ca realitatea socială globală studiată de sociologie) la nivel de: a) „act devenit și explicabil în mod causal”; b) „acțiune în curs de devenire al cărui sens trebuie neapărat prins”, prin interpretare (Andrei, 2010: 340).

Obiectul de studiu specific al pedagogiei îl reprezintă, deci, acțiunea socială cu sens pedagogic, atribuit în mod obiectiv (prin funcțiile generale ale educației) și subiectiv prin finalitățile educației), afirmat la nivel de activitate de educație, de instruire, de formare profesională etc. Un astfel de obiect de studiu complex, global, dinamic (în evoluție continuă) fixat epistemologic la nivel de activitate, solicită o metodologie de cercetare adecvată, hermeneutică, bazată pe interpretare, pe înțelegerea sensului (obiectiv și subiectiv). Ea poate fi denumită și prin formula de „explicație teleologică”, necesară în științele sociale, în cazul nostru, în studiul educației ca acțiune sau activitatea specifică, formativă, în devenire. Studiul educației ca dat (devenit deja), aflat într-un anumit stadiu, care solicită anumite corectări, ajustări, perfecționări etc., implică metodologia de cercetare empirică, experimentală,

a relației dintre cauză și efect, abordată prin „explicație cauzală”, realizabilă după modelul oferit de științele naturii.

La acest nivel, pedagogia poate valorifica demonstrația lui Petre Andrei, referitoare la clasificarea științelor propusă de Dilthey în jurul anului 1900: științe ale naturii (bazate pe explicație cauzală) – științe ale spiritului (bazate pe interpretare, pe înțelegere). Prin definirea obiectului de studiu specific al sociologiei, în termeni de realitate socială (obiectivă și subiectivă), Petre Andrei își propune să depășească efectiv „concepția lui Dilthey conform căreia înțelegerea este numai interpretarea semnelor exterioare”, obiective. Petre Andrei face apel la epistemologia din anii 1920-1930 (L. von Wiese, F. Kaufmann, H. Freiyer) care „adaugă un element în plus, preocupându-se și de motivele interioare ale acestor semne”. În cazul pedagogiei, semnele interioare sunt stabilite de finalitățile educației propuse de educator la nivel macrostructural (idealul educației, scopurile generale ale educației) și microstructural (obiectivele generale, specifice și concrete / operaționale) (Cerghit & Vlăsceanu, 2008: 91-96).

Științele sociale (sau științele socio-umane), categorie care include sociologia și pedagogia, sunt „științe ale sensului” care au ca obiect de studiu specific: a) realitatea socială globală (sociologia); b) educația, abordată global (pedagogia). Aceste științe se deosebesc de științele naturii, deși toate au un obiect de studiu comun: realitatea (naturală, în cazul științelor naturii; socială, în cazul științelor socio-umane). De aceea ambele categorii de științe apelează în plan metodologic la explicație: a) cauzală (în cazul științelor naturii) – b) teleologică (prin intermediul semnelor interne transmise de educator care proiectează finalitățile educației), în cazul științelor sociale (socio-umane).

Petre Andrei sesizează și evidențiază calitatea epistemologică specială a științelor sociale, semnificativă la nivelul sociologiei, implicit și al pedagogiei, calitate marcată prin atributul propriu acestora de „științe ale sensului”. Ele au ca obiect de studiu specific realitatea (socială). Dar „se ocupă nu cu realitatea – propriu-zisă – ci cu sensul ei sau mai exact cu acțiunea care are un sens” prin funcțiile și finalitățile sociale (ale educației în cazul pedagogiei). Sensul are ca sferă de referință nu atât „actul devenit” (actual, existent în prezent), cât „realitatea în curs de devenire” perfectibilă la nivelul legăturii între principalii autori ai acțiunii sociale – reprezentați, în cazul educației, de educator și de educat (Andrei, 2010a: 339).

B. Raportul dintre pedagogie, ca știință specializată în studiul educației și alte științe socio-umane, preocupate de educație (care, devin „științe ale educației”) poate fi clarificat epistemologic prin apelul la statutul

epistemologic al sociologiei în cadrul științelor sociale, statut evidențiat în mod special în scrierile lui Petre Andrei.

Sociologia, ca știință socială de bază, „studiază societatea în genere”, ca „un tot”. la nivel global, „arătând care este natura și esența ei, ce structuri și funcțiuni are ea și cum evaluează”. Este o știință socială care „nu poate fi decât integrativă”. Ea „are deci un obiect de studiu deosebit de fiecare știință socială – care studiază fenomenele juridice, economice, politice etc.” – care privește numai o latură, un fel de raporturi sociale, nu ceea ce e comun tuturor, nu societatea în genere” (Andrei, 2010a: 96).

Pedagogia ca știință socio-umană care studiază activitatea de educație ca „un tot”, la nivel global, esențial (prin raportare permanentă la funcția și structura sa de bază) și dinamic (în evoluție istorică) se află în aceleași relații cu celelalte științe socio-umane care abordează educația dintr-o perspectivă particulară, proprie domeniului lor. de cercetare.

Prin interpretarea istorică sincronică-diacronică a modelului de analiză a statutului epistemologic al sociologiei, propus de Petre Andrei, putem aprecia că pedagogia generală (care include științele pedagogice fundamentale: teoria generală a educației / fundamentele pedagogiei, teoria generală a instruirii / didactică generală, teoria generală a curriculumului, teoria generală a cercetării pedagogice) este la baza tuturor științelor pedagogice sau științelor educației mai vechi sau mai noi, construite la nivel particular (pedagogia învățământului primar, pedagogia adulților; didacticele aplicate; pedagogia familiei etc.) sau interdisciplinar (sociologia educației, psihologia educației, antropologia educației, economia educației, managementul educației, politica educației etc.) (Cristea, 2016: 83-89)

C. Cadrul conceptual care permite analiza obiectului de studiu specific al pedagogiei este construit la nivelul activității de educație care îndeplinește funcția generală, realizată procesual, „de formare a conștiinței sociale” care reprezintă „condiția fundamentală pentru existența unei societăți”. În această perspectivă, sociologia și știința educației sau pedagogia sunt foarte strâns legate una de altă”. Ele sunt „științe care operează cu același material” existent în viața socială, contribuind, prin scopuri și mijloace proprii, la „procesul de formare a conștiinței sociale” (Petre Andrei, 2010a: 302).

Analiza relației interdisciplinare dintre sociologie și pedagogie, realizată de Petre Andrei într-un subcapitol distinct (Andrei, 2010a: 302-308) permite fixarea epistemologică a mai multor concepte promovate de „știința educației”: educație, funcția generală ale educației, finalitățile educației

(idealul educației și scopurile educației), mijloacele educației, „formele și felurile educației”, integrate în sistemul de educație; valorile educației.

Educația este activitatea care contribuie prin funcțiile, finalitățile și metodele sale specifice (pedagogice) la formarea conștiinței sociale a educatului, „referitoare la comunitatea din care el face parte” care influențează conștiința subiectivă, individuală.

Funcția generală a educației este, deci, socială. Ea este „immanentă în societate și absolut necesară” în măsura în care „face posibilă omogenizarea socială”. Este probată în orice etapă istorică, prin faptul că „prin educație se formează mai ușor și mai repede conștiința socială” (Andrei, 2010a: 304).

Finalitățile și mijloacele educației sunt elaborate interdisciplinar, la nivel de „sociologie pedagogică și de pedagogie sociologică” (Andrei, 2010a: 305- 308).

Finalitățile educației care presupun „detașarea educatului de realitatea prezentă”, care proiectează „omul nou, creator de valori”, sunt elaborate de „pedagogia sociologică”. Ea propune „o privire sociologică a educației” care permite construirea idealului educației și a scopurilor generale ale educației, care reflectă cerințele și valorile societății, confirmate în fiecare epocă istorică.

În condițiile unei societăți bazată pe valorile liberalismului, idealul educației urmărește „formarea omului liber, cu o personalitate complet dezvoltată, care e cel mai bun cetățean”. Scopurile generale ale educației, în cadrul cărora „individualul și socialul se întâlnesc și se întretaie în fiecare moment” sunt următoarele: a) conservarea și sporirea forțelor fizice și psihice ale individului”, necesare pentru randament maxim în societate; b) „armonizarea între individ și mediul social, cu ordinea sa”; c) transformarea fiecărui educat „într-o personalitate creatoare de valori sociale noi”.

Mijloacele educației, analizate de „pedagogia sociologică”, sunt cele pe care statul le pune la dispoziția școlii, la nivel de sistem de învățământ, cu organizare națională, dar și cu „variație regională”, economică și comunitară (școli urbane-industriale; școli rural-agricole). „Pedagogia sociologică se ocupă de mijloacele de educație, integrându-le în viața socială”. Aceste mijloace includ „formele și felurile de educație care sunt întotdeauna diferite după timpul în care apar și după societatea în care s-au născut (vezi educația aristocratică, educația democratică; educația antică, educația feudală, educația în societatea modernă etc.).

Valorile educației sunt cele care susțin filozofic „felurile educației” (morală, intelectuală, practică, estetică), în cadrul unui model pe care îl putem

construi, pe baza analizei propusă de Petre Andrei în cartea „Filozofia valorii” (Andrei, 2010d: 115-131; 147-275):

1. Educația morală – implică valorile: a) etice, determinate de „ideea datoriei”, privită ca „normă și motiv al acțiunii”, impusă de o autoritate externă (Dumnezeu, Stat, Comunitate, Familie), dar și „sine însuși” (Andrei, 2010d: 186-196); b) religioase (raportate la „o realitate suprasensibilă”, contemplativă, bazată pe credința absolută) ; c) juridice (exprimate prin norme și mijloace elaborate de știința dreptului); d) politice (raportate la cerințele generale ale statului, exprimate în termeni civici).

2. Educația intelectuală – implică valorile cunoașterii logice, ale adevărului științific care exprimă „evidența, necesitatea, universalitatea și obiectivitatea” (Andrei, 2010d: 115-117)

3. Educația practică – implică valorile economice care au la bază „trebuința și utilitatea” obținute prin muncă (Andrei, 2010d: 149-156).

4. Educația estetică – implică valorile frumosului, exprimate prin receptarea, plăcerea și creația estetică (la origini artistică), deschise și spre „o transpunere în viață” (Andrei, 2010d: 235- 238).

2. *Dimensiunea normativă a pedagogiei.* Este cea care ordonează obiectul de studiu specific al pedagogiei (educația) prin „descoperirea unor legi” și aplicarea unor principii specifice. La acest nivel științele sociale sunt expuse criticilor avansate de contestatari. În cazul sociologiei se aduce ca argument „că nu are legi sau dacă acestea există sunt în realitate legile speciale ale diferitelor fenomene studiate de științele sociale particulare” (legi juridice, legi economice, legi politice etc.) (Andrei, 2010a: 99).

Răspunsul avansat de Petre Andrei în favoarea sociologiei este valabil și în cazul pedagogiei. Legea, care în general „se referă la o legătură dintre mai multe fenomene” aflate în succesiune sau în coexistență, legătură „în care ar exista un fel de putere substanțială, cauza care produce anume efecte”, acționează diferit în științele naturale și în științele sociale. În științele naturii acționează legi generale care exprimă un determinism de tip cauzal, la nivel de relație cauză-efect, care poate fi redată inclusiv în formulă matematică. În științele sociale, acționează legi probabilistice, „cu caracter tendențial” sau „legi de motivare a faptelor”, generate de un determinism de tip teleologic (mediat de scopurile propuse de cei care proiectează acțiunea socială integrată la nivel de activitate socială – economică, politică, juridică, pedagogică etc. (Andrei, 2010d: 10, 112).

Ambele tipuri de legi sunt confirmate în plan epistemologic. Ele sunt necesare și în viața socială unde „există raporturi cu același caracter ca și în natură. Se deosebesc numai prin gradul lor”, fundamental diferit în raport de

obiectul cercetării: a) „natura moartă”, fără conștiință; b) societatea caracterizată prin conștiință socială (studiată de sociologie etc.) și individuală (studiată de psihologie) care mediază, în sens teleologic, în orice context, relația dintre cauză (funcție) și efect (rezultat, produs) (Andrei, 2010b: 142-144).

Normativitatea necesară în pedagogie pentru ordonarea obiectului de studiu specific (educația / instruirea) poate valorifica „elementele constitutive ale noțiunii de lege: 1) o conexiune regulată, logică, de fapte de sine stătătoare; 2) conexiunea care trebuie să arate direct sau indirect un raport causal – în științele naturii – sau funcțional (în științele sociale) sau logic (în logică, în matematică); 3) o valoare euristică pentru subsumarea de fapte noi prin care să se poată prevedea viitorul în baza ei” (Andrei, 2010c: 28).

Primele două caracteristici ale legii pot fi valorificate în pedagogie la nivel de construcție a unor modele-ideale care permit definirea și analiza structurii de funcționare a educației. Modelul-ideal pe care l-am reprodus în cursul nostru de Pedagogie generală fixează epistemologic dimensiunea logică a activității de educație la nivelul primelor două „elemente constitutive”: 1) Corelația dintre educator și educat care reprezintă „o conexiune regulată, logică, de fapte de sine stătătoare” (proiectarea curriculară, elaborarea și transmiterea mesajului pedagogic, construirea repertoriului comun dintre educator și educat, receptarea și elaborarea răspunsului educatului, reglarea și autoreglarea răspunsului dirijat / autodirijat) care susțin structura de funcționare a educației pe tot parcursul unei activități; 2) Strategia de dirijare a educației în vederea asigurării unui răspuns dirijat / autodirijat, perfectibil / autoperfectibil în condiții de evaluare / autoevaluare continuă, formativă care probează conexiunea care evidențiază direct sau indirect raportul funcțional dintre educator și educat, dintre informare și formare, dintre evaluare și autoevaluare (Cristea, 2008: 48-49).

Cel de-al treilea element constitutiv al legii, care are „o valoare euristică” asigură deschiderea spre principiile generale, specifice și acționale ale activității sociale (juridice, economice, politice, pedagogice etc.). Principiul constituie acea dimensiunea a normativității sociale (în cazul nostru pedagogice) care arată „cauza activă, care produce schimbarea de fenomene și cauza lor” pentru a prevedea astfel reușita activității în viitorul imediat (Andrei, 2010c: 28) – vezi principiul accesibilității instruirii, principiul sistematizării instruirii, principiul esențializării instruirii, principiul legăturii dintre teorie și practică etc.

3. *Dimensiunea metodologică a pedagogiei*. Este promovată în funcție de specificul domeniului care confirmă, la nivel normativ, „variația metodei după obiectul de cercetare”. În cazul științelor sociale (sociologie, pedagogie etc.) metodologia de cercetare trebuie să aibă în vedere cunoașterea, în mod obiectiv, a obiectului de studiu specific (societatea, educația abordate la nivel global), explicând modul „cum dobândesc fenomenele de relație reciprocă un corp și cum se concretizează ele în instituții cu viață proprie” (Andrei, 2010c: 330). În această perspectivă, există o exigență metodologică unitară la nivel de științe ale naturii – științe sociale. Pe de altă parte, tendința de „afirmare a unei metode unitare, identică cu cea din științele naturii și în domeniul fenomenelor sociale, este unilaterală și simplistă, căci avem de-a face cu fenomene de altă natură (n.n. obiect de cercetare specific) și care urmează alte legi” (tendențiale, probabilistice) (Andrei, 2010c: 331-332).

În cazul pedagogiei, la fel ca în sociologie, „a cerceta metoda înseamnă a lămurii obiectul de cercetat”. Cu alte cuvinte, „netăgăduit nu se poate vorbi despre metodă independent de obiectul științei” (Andrei, 2010c: 59, 75). Sociologia are ca obiect de cercetare „totul social”, adică societatea ca întreg, privită global. Ca urmare, „metoda cea mai caracteristică pentru sociologie este metoda integralistă care constă în faptul că studiază orice instituție și orice fenomen privindu-l prin prisma totului social prin raportarea lui la viața socială în integralitatea sa” (Andrei, 2010c: 26). Această metodă, tipică cercetării fundamentale, necesară în toate științele, „începe a fi adoptată de toate științele sociale”. În pedagogie este implicată în abordarea macrostructurală a educației și a instruirii la niveluri de maximă generalitate și abstractizare.

Cercetarea microstructurală a societății, implicit și a educație este realizată prin mai multe metode de investigație, empirică, experimentală, constatativă, statistică. La acest nivel sociologia propune: a) metoda anchetelor și a monografiei; b) metoda statistică; c) metoda comparației (Andrei, 2010a: 341-361); d) observația, interpretarea, experimentul sociologic (Andrei, 2010b: 35-38; 40-43).

References

Albulescu, I. (2006). *Histoire de la pensee et de la pratique pedagogiques roumaines*, Institut Culturele Roumaine, Centre d' Etudes Transylvanies. Cluj-Napoca, România: Académie Roumanie, Centre d'Études Transylvaines.

- Andrei, P. (1934). *Politica culturală a noului stat român*. În D. Gusti, *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, 1932-1933*. București, România.
- Andrei, P. (2010a). *Sociologie generală*, Tomul I, Partea I, Volumul I, OPERA OMNIA, Iași: Editura Tipo Moldova.
- Andrei, P. (2010b). *Manual de sociologie pentru licee și școli normale. Sociologia revoluției. Fascismul*, Tomul VIII, Volumul I, OPERA OMNIA, Iași, România: Editura Tipo Moldova.
- Andrei, P. (2010c). *Probleme de sociologie*, Tomul IX, Volumul I, OPERA OMNIA. Iași, România: Editura Tipo Moldova
- Andrei, P. (2010d). *Filozofia valorii*, Tomul 3, Volumul I, Opera Omnia. Iași, România: Editura Tipo Moldova.
- Bârsănescu, Ș. (1937; 2003) *Politica culturii în România contemporană – studiu de pedagogie*, Editura Terek, Iași; ediția a II-a. Iași, România: Editura Polirom
- Cerghit, I. & Vlăsceanu, L. (1988). *Curs de pedagogie*. București, România: Universitatea din București.
- Ciucă S.-G. (2011). *Relația dintre sociologie și pedagogie în viziunea lui Petre Andrei*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică RA.
- Cristea G. (2001) *Reforma învățământului. O perspectivă istorică (1864-1944)*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică RA.
- Cristea, G. (2008). *Pedagogie generală, ediția a II-a*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică RA.
- Cristea, S. (2016). *Concepte fundamentale în pedagogie, vol. 1, Pedagogia / Științele pedagogice / Științele educației*. București, România: Didactica Publishing House.
- Nicolescu, V. (2011). *Prefață. Relația specială dintre sociologie și pedagogie în viziunea lui Petre Andrei*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică RA.
- Stanciu, I. Gh. (2006). *Școala și doctrinele pedagogice în secolul X*, Ediția a III-a revăzută. Iași, România: Institutul European.